

терпимості, емпатія, любов до ближнього формуються тільки в тому випадку, якщо колектив організований вчителем так, що виховує толерантні норми поведінки, які стають необхідною умовою нормального життя всього класу [10, с. 138].

Висновки з проведеного дослідження. Соціально-психологічний клімат класу в значній мірі визначається вчителем початкових класів. Тому лише педагог зі сформованими особистісними духовно-моральними якостями, високим рівнем фахової, методичної та психологічної компетентності здатний реалізовувати завдання інклюзивної освіти. Вчителю важливо створити такі умови в інклюзивному класі, які забезпечать толерантні взаємовідносини та комфортний процес навчання всім учасникам освітнього процесу.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бовкуш К.П. Модель формування готовності майбутнього вчителя початкової школи до взаємодії учнів в умовах інклюзивного навчання. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. 2015. № 6. С. 67–74.
2. Бондар Т.І. Теоретичні засади реалізації концепції інклюзивної освіти. Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology. 2014. II (18). Issue 37. С. 41–44.
3. Величко Д.В. Соціальна інклюзія в освіті. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки. 2015. Вип. 130. С. 292–295.
4. Гітун Н.І. Проблема формування у суспільстві позитивного ставлення до осіб з обмеженими фізичними і розумовими можливостями. Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами: зб. наук. праць. К.: Університет «Україна», 2015. № 12 (14). С. 10–25.
5. Демченко І.І. Підготовка майбутнього вчителя початкових класів до засвоєння педагогічних засад інклюзивної освіти. Педагогічні науки: зб. наук. пр. Херсон, 2014. Вип. 64. С. 358–364.
6. Колушаєва А. Інклюзивна освіта як модель соціального устрою. Особлива дитина: навчання і виховання. 2014. № 2. С. 7–18.
7. Миронова С., Завальнюк О. Ставлення студентів і педагогів до проблем інклюзивної освіти дітей з порушеннями психофізичного розвитку. Дефектологія. 2011. № 1. С. 8–11.
8. Орлов А.Б., Шапиро А.Б. Психологія толерантності: проблеми и перспективы. Вопросы психологии. 2006. № 3. С. 62–66.
9. Савченко О. Вчимось толерантності. Учитель початкової школи. 2014. № 9 (16). Вересень. С. 4–8.
10. Тугай В.М. Особливості виховання толерантних взаємин молодших школярів. Педагогіка та психологія. 2015. Вип. 51. С. 134–142.
11. Хоружа Л. Молодший школяр як суб'єкт етичного впливу вчителя. Початкова школа. 2004. № 1. С. 5–8.
12. Чопік О.В. До проблеми актуальності стосунків в учнівському колективі інклюзивного класу. Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія: Соціально-педагогічна. 2010. Вип. 15. С. 431–435.

УДК 373

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ СТВОРЕННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА В ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Лісневська Н.В., к. пед. н.,
старший викладач кафедри теорії і методики дошкільної освіти
Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка

У статті визначені педагогічні умови створення здоров'язбережувального середовища в закладах дошкільної освіти та подане їх обґрунтування. Вказані форми та методи реалізації кожної педагогічної умови.

Ключові слова: педагогічна умова, здоров'я дітей дошкільного віку, компетентність, здоров'язбережувальне середовище, форми та методи реалізації.

В статье определены педагогические условия создания здоровьесохраняющей среды в учреждениях дошкольного образования и подано их обоснование. Указаны формы и методы реализации каждого педагогического условия.

Ключевые слова: педагогические условия, здоровье детей дошкольного возраста, компетентность, здоровьесохраняющая среда, формы и методы реализации.

Lisnevskaya N.V. PEDAGOGICAL CONDITIONS OF CREATION HEALTH-PRESERVING ENVIRONMENT IN THE CONDITIONS OF PRESCHOOL EDUCATIONAL INSTITUTION

This article was written about the pedagogical conditions for creating a health-preserving environment in pre-school institutions and provides their justification. Here the forms and methods of implementing each pedagogical condition are indicated.

Key words: pedagogical condition, health of preschool children, competence, health preservation environment, forms and methods of implementation.

Постановка проблеми. Незаперечним є той факт, що дошкільний вік є найбільш важливим періодом у житті дитини, оскільки впродовж перших шести років життя вона проходить величезний шлях фізичного й духовного розвитку, формування особистості, у неї закладається фундамент здоров'я та потреба у його збереженні. З одного боку, дитячий організм відрізняється інтенсивним ростом і розвитком, а з іншого – незрілістю та низькою опірністю несприятливим діям зовнішнього середовища. Активне використання фізичної культури протягом перших шести років життя є початковою та дуже важливою частиною системи виховання та розвитку, спрямованої на фізичний розвиток дітей-дошкільників і зміцнення їх здоров'я. Зважаючи на це, ефективність навчально-виховного процесу в закладах дошкільної освіти (далі – ЗДО) має визначатися чіткою системою цілеспрямованого впливу на дітей. Оскільки здоров'я вихованців є важливою характеристикою якості системи дошкільного, у т. ч. фізичного виховання, яке в останні десятиліття значно погіршилося, перед системою освіти постає завдання збереження та зміцнення здоров'я підрастаючого покоління.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Оскільки фундаментом здорової особистості є фізичне здоров'я, а від психічного залежить соціальне та духовне здоров'я, цілком закономірно, що в багатьох державних документах наголошується на необхідності зміцнення фізичного та психічного здоров'я дітей дошкільного віку. В основних документах України розкриваються пріоритетні завдання дошкільної освіти та фізичного виховання, спрямовані на збереження і зміцнення здоров'я дітей дошкільного віку. Так, у Законі України «Про дошкільну освіту» (розділ 1, ст. 7) визначено пріоритетні завдання дошкільної освіти: «Збереження та зміцнення фізичного, психічного й духовного здоров'я дитини» [1, с. 3]. У Національній Доктрині розвитку освіти (розділ IV п. 11) зазначено: «Пріоритетним завданням системи освіти є виховання людини в душі відповідального ставлення до власного здоров'я й здоров'я оточуючих як найвищої індивідуальної та суспільної цінності» [2].

У своїх наукових доробках О.Л. Богиніч [3, с. 191] зазначає, що створення здоров'язбережувального середовища можливе лише тоді, коли вихователь має особистісну переконаність, готовність і спрямованість на збереження здоров'я своїх вихованців, що залежить від пріоритетності вибору оздоровчої діяльності в здійсненні навчально-виховної роботи. Педагог Н. Денисенко [4, с. 8] підкреслила, що причинами слабкого здоров'я дітей, крім втоми, перевтоми та перебування в постійному стресі, є відсутність оздоровчого спрямування освітнього процесу. Також педагог, розглядаючи проблему планування навчально-виховного процесу, наголошує на необхідності та доцільності ґрунтування планування на оздоровчій спрямованості з обов'язковим урахуванням особистісно орієнтованого підходу до дітей.

У своїй науковій статті Н. Левінець [5, с. 7] визначає такі педагогічні умови, які забезпечать створення здоров'язбережувального середовища в ЗДО: розробка та затвердження здоров'язбережувальної концепції, формулювання стратегічних цілей і завдань, здійснення моніторингу стану здоров'я дітей, залучення дітей до основ здорового способу життя, формування валеологічної компетентності, підвищення професійної компетентності педагогічного колективу в контексті здоров'язбережувальної діяльності, формування культури здоров'я, змістовна взаємодія всіх суб'єктів педагогічного процесу.

Пошуку педагогічних умов підвищення ефективності навчально-виховного процесу в ЗДО присвячені праці А.М. Гончаренко [6], О.А. Козлюк [7], О.Д. Рейпольської [8] та ін. Вивченню педагогічних умов створення здоров'язбережувального середовища у школі присвячені наукові дослідження Н.Т. Рилової [9], Н.В. Тверської [10] та ін. Виокремленню педагогічних умов створення здоров'язбережувального середовища в ЗДО не було присвячено спеціальних досліджень, тому виникає потреба в їх визначенні.

Постановка завдання. Мета статті полягає у визначенні, обґрунтуванні та реалізації педагогічних умов створення здоров'язбережувального середовища в ЗДО через відповідні форми та методи.

Виклад основного матеріалу дослідження. Слід наголосити, що турбота про фізичне здоров'я дітей дошкільного віку має бути одним із пріоритетів педагогічної діяльності. Водночас, на жаль, поза увагою педагогів лишаються такі важливі її напрями, як створення сприятливих умов для психічного, духовного та соціального благополуччя особистості. Поряд із фізичним здоров'ям усі три зазначені складові частини є рівнозначними та однаково важливими для процесу особистісного зростання дитини. Вважаємо, що саме фізичне виховання сприяє формуванню кращих фізичних, моральних, психічних якостей, пов'язаних зі становленням цілісної й гармонійної особистості дитини та забезпеченням оптимального стану її здоров'я.

Ефективність фізичного виховання, навчально-виховного процесу та оздоровчої діяльності в ЗДО залежить не тільки від чіткої системи цілеспрямованого впливу на дітей, але й від створеного особливою середовища, яке сприяє збереженню та зміцненню їхнього здоров'я. У зв'язку з урахуванням погіршення стану здоров'я дошкільників, небажання відвідувати ЗДО, проявів у них нестабільних емоційних реакцій на зовнішні чинники, тривалої й ускладненої адаптації до соціальних умов виникає необхідність створення здоров'язберезувального середовища, націленого на збереження фізичного, психічного, духовного та соціального здоров'я дітей, покращення їхнього самопочуття, настрою й фізичного розвитку.

Результати аналізу експериментальних даних дозволили нам виокремити такі недоліки в роботі ЗДО: по-перше, недостатня обізнаність вихователів у питаннях збереження та зміцнення здоров'я вихованців, тобто низький рівень їх професійної компетентності; по-друге, відсутність цілісної системи роботи з формування ціннісного ставлення до здоров'я й здорового способу життя та навичок практичної діяльності в дітей дошкільного віку; по-третє, необґрунтований вибір методичного інструментарію (методів навчання та виховання, засобів, організаційних форм роботи), невідповідність вибору освітніх технологій віковим можливостям дітей, рівню їх фізичного та психічного розвитку.

Крім того, аналіз наукових розвідок і результати констатувального етапу експерименту свідчать про ряд прогалин і недоліків у створенні здоров'язберезувального середовища в ЗДО. Серед них: спрощене проведення деяких організаційних форм роботи з фізкультурно-оздоровчої діяльності, безсистемність їх проведення, засто-

сування оздоровчих технологій без урахування індивідуальних особливостей дітей дошкільного віку, науково обґрунтованої доцільності їх застосування, що у підсумку призводить до погіршення стану здоров'я дошкільників. Виникає необхідність у визначенні, обґрунтуванні та реалізації педагогічних умов створення у практику ЗДО здоров'язберезувального середовища, націленого на збереження всіх видів здоров'я дітей, покращення їхнього самопочуття й настрою. Визначаючи педагогічні умови, ми враховували також фактори ризику формування здоров'я всіх суб'єктів педагогічного процесу.

Перш, ніж проаналізувати дослідження науковців щодо визначення педагогічних умов створення здоров'язберезувального середовища в ЗДО, буде доречним розкрити поняття «умова» та «педагогічна умова». По-різному поняття «умова» трактується в тлумачному словнику: як «необхідна обставина, яка сприяє чомусь» або «обставини, за яких відбувається або здійснюється що-небудь» [11, с. 617]. Щодо поняття «педагогічна умова», то Л.В. Гаращенко [12] тлумачить його як систему матеріальних умов, форм і методів, що об'єктивно склалися та суб'єктивно створені для супроводження педагогічного процесу з метою забезпечення можливості збереження здоров'я дітей, формування у них знань, умінь здорового способу життя, навчання виконання отриманих знань у повсякденному житті. Тобто умова – це те, від чого залежить і розвивається предмет, а педагогічні умови – це сукупність заходів, що здійснюють перебіг педагогічного процесу й ефективно сприяють досягненню цілей.

Спираючись на наведені вище дефініції «умова» та «педагогічна умова», маємо змогу стверджувати, що під педагогічними умовами слід розуміти взаємопов'язану сукупність обставин у навчально-виховному процесі, від яких залежить ефективність створення здоров'язберезувального середовища в ЗДО. Під час виділення педагогічних умов, що забезпечують цю ефективність, ми дотримувалися твердження, що таке виокремлення залежить від конкретно визначеного кінцевого результату і що таке середовище може функціонувати за певного комплексу взаємопов'язаних педагогічних умов.

Виходячи з результатів аналізу теоретичних джерел, даних констатувального етапу експерименту, керуючись особистісно орієнтованим, компетентнісним, знанневим, діяльнісним і середовищним підходами, компонентами здоров'язберезувального середовища, принципами його створен-

ня (гуманізації, суб'єкт-суб'єктної взаємодії, акмеологічності, оздоровчої й ціннісно-сислової спрямованості, національної спрямованості виховання, культуровідповідності), здобутками науковців із зазначеної проблеми (О.Л. Богініч [3, с. 191], Н. Денисенко [4, с. 9], Н. Левінець [5, с. 7]), ми отримали можливість визначити цілком обґрунтовані педагогічні умови створення здоров'язбережувального середовища у ЗДО. Ними є: сформованість компетентності вихователів у створенні здоров'язбережувального середовища у ЗДО; оздоровче спрямування навчально-виховного процесу; орієнтація педагогічного процесу на формування в дітей ціннісного ставлення до власного здоров'я та здоров'я інших і мотивації на його збереження, практичних навичок збереження здоров'я; системне та дієве використання комплексу оздоровчих заходів, їх доцільне взаємопоєднання; створення предметно-природного оточення в ЗДО. Зважаючи на викладене вище, необхідно наголосити, що визначені нами педагогічні умови тісно взаємопов'язані, і тільки комплексна їх реалізація сприятиме ефективному створенню здоров'язбережувального середовища в ЗДО.

Базовою педагогічною умовою є *сформованість компетентності вихователів у створенні здоров'язбережувального середовища в ЗДО*. Переконані, що тільки компетентний вихователі здатен професійно планувати навчально-виховний процес в умовах здоров'язбережувального середовища, виходячи з його компонентів і принципів створення, уміти ефективно запроваджувати всі фізкультурно-оздоровчі заходи, забезпечувати оптимальну рухову активність дітей, здійснювати моніторинг стану їхнього здоров'я. Варто відзначити, що з метою формування у вихователів означеної компетентності ми керувалися компетентнісним підходом. За такого підходу акцент переміщується зі здобутих знань, умінь, навичок на здатність їх використовувати в повсякденній діяльності, забезпечуючи тим самим професійне зростання вихователів, що має велике значення для створення здоров'язбережувального середовища. Саме такий підхід забезпечить формування у вихователів професійної гнучкості, мобільності, вміння критично мислити, використовувати знання як інструмент для розв'язання життєвих проблем; генерувати нові ідеї, ухвалювати нестандартні рішення й нести за них відповідальність; працювати в команді; здобувати, аналізувати інформацію, отриману з різних джерел (періодичні видання, Інтернет), застосовувати її для самовдосконалення

та в роботі з дітьми; уникати та виходити з будь-яких конфліктних ситуацій і вчити цьому дітей; оволодівати комунікативною культурою; цілеспрямовано використовувати свій потенціал для самореалізації в професійному плані; бережливо ставитися до свого здоров'я та здоров'я дітей як до найвищої цінності й вчити цьому дітей.

Реалізація цієї педагогічної умови здійснюється шляхом теоретичної та практичної підготовки вихователів з метою підвищення їхньої компетентності. З цією метою нами використовувалися такі форми роботи: методичні (методичні об'єднання, педагогічні наради, лекції-консультації, педагогічні читання, засідання педагогічного факультативу, засідання творчих груп, семінари, «круглі» столи, ділова гра, брифінг, брейн-ринг, дискусійні клуби, відеосемінари); практичні (показ оздоровчих технологій, майстер-класи, семінари-практикуми, тренінгові заняття); участь у міських (сільських) заходах (туристичних зльотах, оздоровчих забігах, фізкультурних святах, Дня фізкультурника). Методи роботи: диспути, дискусії, доповіді, бесіди, методичні рекомендації, консультації, «мозковий штурм», Інтернет-завдання.

Отже, стверджуємося в думці, що реалізація цієї педагогічної умови сприяє формуванню у вихователів компетентності у створенні здоров'язбережувального середовища та є підґрунтям для реалізації наступної педагогічної умови.

Обґрунтовуючи важливість другої педагогічної умови, визначеної нами провідною – *оздоровчого спрямування навчально-виховного процесу*, – ми керувалися науковими здобутками вітчизняних учених І. Беха, О.Л. Богініч, Н. Денисенко, О. Дубогай, Н. Кот, М. Молочко та ін. Аналіз наукових поглядів низки вчених дозволив нам зробити такі висновки: вихователі повинні усвідомлювати не тільки важливість розумового розвитку, розвитку їх здібностей, можливостей, але, у першу чергу, збереження та зміцнення фізичного й психічного здоров'я кожної дитини. Вважаємо, що успішність створення здоров'язбережувального середовища залежить не лише від свідомого ставлення вихователів до збереження й зміцнення всіх видів здоров'я (фізичного, психічного, духовного та соціального) вихованців, але і від їх переконаності в необхідності реалізації оздоровчих завдань, вагомості оздоровчої діяльності. Враховуючи твердження, що здоров'я дітей є найбільшою цінністю для держави, вихователі особливу увагу має приділяти пошуку творчих інноваційних підходів до організації навчально-виховної роботи з дітьми,

використовуючи доцільний методичний інструментарій, що залежить від їхньої компетентності, уміння налаштовувати доброзичливу, шанобливу, педагогічно доцільну взаємодію.

Через зміни у програмах навчання та виховання дошкільників, а головне – у стані здоров'я дітей дошкільного віку, перед колективом ЗДО, а особливо перед вихователем, постає вимога працювати по-новому, забезпечуючи оздоровче спрямування навчально-виховного процесу. Це передбачає ставлення до дітей з любов'ю, повагою, уважністю, чуйністю, турботою, ніжністю; звертання до них на ім'я, як удома, з уживанням пестливих суфіксів; забезпечення затишної домашньої атмосфери; побудову взаємовідносин на основі взаємоповаги та взаємодовіри, з урахуванням інтересів і потреб кожної дитини.

Реалізація цієї педагогічної умови основана на особистісно орієнтованому та гуманістичному підходах і відбувалася шляхом формування в дорослих усвідомлення позитивного ставлення до дітей (із повагою, любов'ю, турботою, чуйністю; звертання до них на ім'я, з уживанням пестливих суфіксів в атмосфері, наближеній до сімейної); проведення комплексної роботи з дітьми під час занять (зміна положення тіла, слідування за поставою, звертання з питаннями до всіх дітей, урахування їхніх думок); забезпечення достатньої рухової активності дітей; проведення всіх запланованих фізкультурно-оздоровчих заходів та оздоровчих технологій, форм роботи з дітьми протягом дня тощо.

Отже, негативні тенденції погіршення стану здоров'я дітей дошкільного віку зумовлюють відповідальну роль вихователя, який здатен на належному рівні проводити оздоровчу діяльність, спрямовану на збереження та зміцнення всіх видів здоров'я дошкільників.

Визначаючи та обґрунтовуючи педагогічні умови, ми керувалися тим, що здоров'язбережувальне середовище в ЗДО – це інтегративне утворення, структурними компонентами якого виступають комунікативно-знаннєвий, аксіологічно-мотиваційний, оздоровчо-діяльнісний і гносеологічно-розвивальний.

Обґрунтовуючи вибір третьої педагогічної умови – *орієнтації педагогічного процесу на формування в дітей ціннісного ставлення до власного здоров'я та здоров'я інших і мотивації до його збереження, практичних навичок збереження здоров'я*, – ми спиралися на наукові здобутки педагогів Т. Андрющенко, В. Асєєва, І. Беха, І. Брехмана, Н. Денисенко, К. Кру-

тій, Т. Овчиннікової та керувалися важливістю реалізації комунікативно-знаннєвого й аксіологічно-мотиваційного компонентів здоров'язбережувального середовища. Вважаємо, що успішність створення такого середовища залежить не тільки від стилю спілкування суб'єктів навчально-виховного процесу та комунікативних здібностей, але й від наявних у вихователів і дітей відповідних знань збереження і зміцнення здоров'я, що тісно пов'язано з реалізацією першої педагогічної умови – формування компетентності вихователів. Тобто через доброзичливе спілкування вихователя і дітей, позитивні взаємини, розвиток у дітей позитивних комунікативних здібностей, забезпечення їх необхідними знаннями щодо збереження здоров'я реалізується комунікативно-знаннєвий компонент здоров'язбережувального середовища, а це є підґрунтям для формування в них ціннісного ставлення до власного здоров'я й здоров'я інших і мотивації до його збереження, що забезпечує ефективну реалізацію аксіологічно-мотиваційного компонента.

Для формування в дітей мотивації до збереження здоров'я спочатку їх слід навчити усвідомлено ставитися до збереження власного здоров'я й здоров'я близьких, сприймаючи його як цінність, що можливо лише за наявності відповідних знань. Цього можна досягти шляхом формування в дітей здоров'язбережувальної компетентності за умови застосування компетентнісного підходу. Переконані, що завдяки застосуванню саме цього підходу в дітей змінюється модель поведінки – від пасивного засвоєння знань до дослідницько активної, самостійної діяльності. Однак варто зазначити про взаємозалежність компетентнісного підходу, особистісно орієнтованого й діяльнісного, оскільки вони стосуються особистості дитини й можуть бути реалізовані та перевірені тільки в процесі виконання конкретною дитиною певного комплексу дій.

Реалізація третьої педагогічної умови відбувалася шляхом формування в дітей здоров'язбережувальної компетентності (сукупності знань, практичних умінь і навичок зі збереження здоров'я), створення позитивного мікроклімату у групі та врахування процесів адаптації дітей (до умов ЗДО, до фізичного та навчального навантаження, після хвороби й вихідних тощо), систематичної роботи з дітьми, формування в них ціннісно-мотиваційних установок і практичних навичок. З цією метою слід застосовувати такі організаційні форми роботи: валеологічні заняття, валеологічні та дидактичні ігри, тренінги з ознайомлення з лікарськими рослинами, валеологічні

свята й розваги, перегляд мультфільмів, зустрічі з лікарями (педіатром, стоматологом та окулістом), виготовлення фотостендів і колажів «Родинне дерево», «Сімейні традиції оздоровлення», подорожі до Королівства Ввічливості. Методи роботи: ситуації морального вибору, морально-етичні бесіди, досліди, малювання, бесіди, розповіді, запитання, дискусії, диспути, розгляд сімейних фотографій, етюди, пантоміми, ігрові тренінги, рольове програвання ситуацій, рольові ігри, складання казок, ігри-загадки, логічні завдання, читання художньої літератури, вербальні виховні ситуації, бесіда-тренінг «Що ти відчуваєш, коли...? (поділилися іграшкою, посміхнулися, образили, ударили)», малі жанри фольклору (прислів'я, приказки, загадки).

Отже, реалізація цієї педагогічної умови забезпечить засвоєння дітьми знань, практичних умінь і навичок збереження й зміцнення здоров'я, активне їх застосування в повсякденному житті, формування в них ціннісного ставлення до власного здоров'я та здоров'я інших і мотивації до його збереження та є підґрунтям для реалізації наступної педагогічної умови.

Обґрунтовуючи вибір четвертої педагогічної умови – *системного та дієвого використання комплексу оздоровчих заходів, їх доцільного поєднання*, – ми спиралися на наукові здобутки О.Л. Богиніч, Н. Денисенко, О. Дубогай, К. Крутій, Н. Левінець та ін. і керувалися важливістю реалізації оздоровчо-діяльнісного компонента здоров'язбережувального середовища.

Слід зазначити, що, на нашу думку, успішність створення означеного середовища в ЗДО залежить від комплексної реалізації оздоровчо-діяльнісного компонента: застосування традиційних і нетрадиційних засобів роботи; системного запровадження в навчальний процес фізкультурно-оздоровчих заходів, різних форм роботи з дітьми протягом дня; організації активної діяльності дітей; забезпечення раціонального навчального навантаження й доцільного його поєднання з руховою активністю та практично-оздоровчою діяльністю. Так, до традиційних засобів належать: дотримання санітарно-гігієнічних вимог – розпорядку дня, гігієни тіла дитини, гігієнічних норм до утримання приміщень і території ЗДО, меблів, обладнання, інвентарю, іграшок; організація збалансованого харчування та достатньої рухової активності. Однак, за нашим переконанням, процес формування, зміцнення всіх видів здоров'я дітей і подальше його збереження буде набагато ефективнішим за умови широкого й комплексного застосування педагогом у на-

вчально-виховній та оздоровчій роботі не тільки традиційних засобів, але й нетрадиційних – оздоровчих технологій, їх вдалого поєднання їх між собою. Застосовуючи в оздоровчій діяльності традиційні і нетрадиційні засоби, ми керувалися комплексним підходом, який є методологічною базою для формування всебічно розвиненої, гармонійної особистості.

Обираючи оздоровчі технології, вихователь повинен досконало знати особливості їх упровадження у практику роботи з дітьми, застосовувати їх на заняттях, під час ранкової гімнастики, гімнастики після денного сну, на прогулянках, у ході самостійної, навчальної, трудової та ігрової діяльності дітей тощо. З огляду на зазначене вважаємо, що вихователю необхідно володіти відповідними знаннями про вплив обраних технологій на організм дитини та її здоров'я, відчувати міру, щоб не нашкодити. А головне – у доборі обов'язково керуватися особистісно орієнтованим підходом, враховуючи стан здоров'я дітей, наявність алергії, антропометричні показники, періодичність захворювань, наявність хронічних захворювань. Принагідно зазначимо, що розуміння вихователем дитини неможливе також без правильної оцінки її емоційних станів.

Уважаємо, що важливою складовою частиною оздоровчо-діяльнісного компонента є активна діяльність дітей як засіб їхнього становлення й розвитку, яка залежить від наявних знань, умінь, навичок, ціннісного ставлення до здоров'я та сформованої мотивації до його збереження. Варто відзначити, що з метою стимулювання активної діяльності дітей варто керуватися діяльнісним підходом, який враховує життєві плани кожної дитини, її ціннісні орієнтації. За таких умов стане можливим засвоєння та використання в повсякденному житті системи знань, умінь і навичок оздоровлення, розвиток здібностей дітей, формування їхньої особистості, розвиток творчості, свідомості.

Реалізація четвертої педагогічної умови відбувалася шляхом забезпечення обов'язкового дотримання санітарно-гігієнічних вимог (розпорядку дня, гігієни тіла дитини, меблів, обладнання, інвентарю, іграшок, приміщень і території ЗДО); організації збалансованого харчування; системного запровадження в навчальний процес фізкультурно-оздоровчих заходів, різних форм роботи з дітьми протягом дня, зокрема оптимального запровадження оздоровчих технологій і процедур; забезпечення раціонального навчального навантаження та доцільне його поєднання з руховою активністю й практично-оздоровчою діяльністю, загар-

тування (обтирання рукавичкою, контрастні ванночки). Передбачає доцільне поєднання між собою традиційних і нетрадиційних засобів з урахуванням індивідуальних особливостей кожної дитини (стану здоров'я, наявності алергії, антропометричних показників, періодичності захворювань).

Форми роботи: фізкультурні заняття (сюжетні, тренувального типу); загартування; фізкультурно-оздоровчі заходи; дні здоров'я; естафети та змагання; фізкультурні свята і розваги; ігри (рухливі, народні); туристичні походи, екскурсії, мандрівки; туристичні свята; пригодницька гра-змагання; «дні родинних здобутків»; оздоровчі технології (аромотерапія, фітотерапія, кольоротерапія, арт-терапія, музикотерапія, піскова терапія, фітбол-гімнастика, фітбол-казка, психогімнастика, звукова, імунна, дихальна гімнастики); масаж і само-масаж. Методи роботи: показ, пояснення, бесіди, розповіді, заохочення, схвалення, запитання, показ малюнків, ігровий метод, особистий приклад дорослого, малі жанри фольклору (прислів'я, приказки, загадки).

Отже, реалізація цієї педагогічної умови забезпечить комплексне застосування всіх фізкультурно-оздоровчих засобів (традиційних і нетрадиційних), сприяє активній участі дітей у них, позитивно впливає на стан їхнього здоров'я, самопочуття, настроїв.

Обґрунтовуючи вибір п'ятої педагогічної умови – *створення предметно-природного оточення в ЗДО*, – ми керувалися дослідженнями М. Васильєвої, Л. Лохвицької, М. Полякової, В. Сніжко та важливістю реалізації гносеологічно-розвивального компонента здоров'язбережувального середовища. Аналіз праць науковців допоміг нам зробити такі висновки: у першу чергу, те, що розвивальне предметне середовище – сукупність умов, які забезпечують різнобічний розвиток дітей; система матеріальних об'єктів діяльності дитини, а природне середовище – це сукупність об'єктів природи, в оточенні яких протікає діяльність людини та з якими вона встановлює відносини.

На нашу думку, оскільки дітей у ЗДО постійно оточують різні предмети та природні об'єкти – меблі, іграшки, обладнання, інвентар, рослини, тварини тощо, – успішність створення здоров'язбережувального середовища в ЗДО залежить від предметного та природного оточення: забезпечення достатньої кількості фізкультурного обладнання й інвентарю, його різноманітності, створення розвивальних куточків (фізкультурних куточків, центрів настільних ігор, сюжетно-розвивальних ігор, образотворчої діяльності, пізнання навколишнього тощо), куточків природи; від естетичного оформ-

лення ЗДО – групової кімнати, спальні, роздягальні, спортивної та музичної зали, коридорів, медичного кабінету, території. Під час облаштування предметного та природного оточення слід керуватися такими вимогами: різноманітність, варіативність, доступність для ознайомлення та використання предметів, іграшок, фізкультурного обладнання, інвентарю тощо.

Насиченість предметного та природного оточення, естетичне оформлення ЗДО сприяє реалізації гносеологічно-розвивального компонента здоров'язбережувального середовища та позитивно впливає на пізнання дітей, вони активно граються в сюжетно-рольові, дидактичні, настільні ігри, розглядають картинки в енциклопедіях, складають пазли, малюють, ліплять, лазять по гімнастичних драбинах у куточку спорту, милуються природними об'єктами в куточку природи, доглядають за рослинами та тваринами тощо. Усе це разом позитивно впливає на стан здоров'я дітей, слугує підґрунтям їхнього фізичного та психічного розвитку, пізнанню навколишньої дійсності, стимулює їх до активної діяльності: ігрової, пізнавальної, розвиває творчий потенціал. Варто відмітити, що з метою стимулювання дітей до активної ігрової, пізнавальної, творчої діяльності варто керуватися діяльним підходом.

Реалізація цієї педагогічної умови відбувалася через забезпечення відповідного предметного та природного оточення дітей: достатньої кількості фізкультурного обладнання та інвентарю, створення розвивальних куточків (для занять спортом, настільних ігор, сюжетно-розвивальних ігор, образотворчої діяльності, пізнання навколишнього світу тощо), куточків природи (рослини, тварини); естетичне оформлення групової кімнати, спальні, роздягальні, спортивної та музичної зали, коридорів, медичного кабінету, території ЗДО. Форми роботи: догляд за рослинами, тваринами; виставка улюблених домашніх іграшок дітей, аплікацій і малюнків; виготовлення з дітьми фотостендів і колажів «Наше життя в садочку», «Я прийшов у садок» (з фотографіями дітей), «Ми турбуємося про хворого», діяльність щодо оформлення куточка природи, виготовлення ящиків із піском для ігор, ящиків із різним наповненням для ходьби (галька, каштани, пісок, дерев'яне, м'яке, жорстке покриття), ящиків із різним наповненням (квасоля, горіхи, горох) для масажу кистей рук і розвитку дрібної моторики, доріжок здоров'я, естетичне оформлення ДНЗ. Методи роботи: показ, пояснення, бесіди, заохочення, малювання, особистий приклад дорослого.

Отже, реалізація цієї педагогічної умови забезпечить позитивний вплив на стан здоров'я дітей, підвищення рівня їхнього фізичного й психічного розвитку, активну діяльність дошкільників, пізнання навколишнього світу.

Висновки з проведеного дослідження. З наведеного вище можна зробити такі висновки: аналіз здобутків науковців свідчить про те, що хоча й ведуться спроби визначення педагогічних умов створення здоров'язбережувального середовища в ЗДО, однак ця проблема в науковій літературі є мало розробленою. На основі наукових досліджень О.Л. Богініч, Н. Денисенко, Н. Левінець та ін. і власного бачення проблеми нами виділено й обґрунтовано педагогічні умови, від комплексної реалізації яких залежить успішність створення здоров'язбережувального середовища в ЗДО: сформованість компетентності вихователів у створенні здоров'язбережувального середовища у ЗДО; оздоровче спрямування навчально-виховного процесу; орієнтація педагогічного процесу на формування в дітей ціннісного ставлення до власного здоров'я та здоров'я інших і мотивації на його збереження, практичних навичок збереження здоров'я; системне та дієве використання комплексу оздоровчих заходів, їх доцільне поєднання; створення предметно-природного оточення в ЗДО.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Закон України «Про дошкільну освіту». К.: Ред. журн. «Дошкільне виховання», 2001. 56 с.

2. Національна Доктрина розвитку освіти. URL: http://www.moz.gov.ua/ua/portal/pre_20100706_0.html.

3. Богініч О.Л. Сутність здоров'язберігаючого середовища у життєдіяльності дітей дошкільного віку. Вісник Прикарпатського ун-ту. Серія: Педагогіка. 2008. Вип. XVII–XVIII. С. 191–199.

4. Денисенко Н. Освітній процес має бути здоров'язбережувальним. Дошкільне виховання. 2007. № 7. С. 8–10.

5. Левінець Н. Моделювання здоров'язберігаючого середовища дошкільного навчального закладу: сучасні підходи. URL: <http://www.ird.npu.edu.ua/files/levinec.pdf>.

6. Гончаренко А.М. Педагогічні умови становлення гуманних взаємин старших дошкільників: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08; Київський міськ. пед. ун-т ім. Б.Д. Грінченка. К., 2003. 216 с.

7. Козлюк О.А. Педагогічні умови формування гуманістичної спрямованості спілкування старших дошкільників: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08. Рівенський держ. гуманіст. ун-т. Рівне, 2008. 292 с.

8. Рейпольська О.Д. Педагогічні умови мовленнєвого розвитку дітей у різновіковій групі дитячого садка (на матеріалі англійської мови): дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08. Маріупольський гуманіст. ун-т. Маріуполь, 2004. 236 с.

9. Рылова Н.Т. Организационно-педагогические условия создания здоровьесберегающей среды образовательных учреждений: автореф. дисс. ... канд. пед. наук: 13.00.01; Кемеровский гос. ин-т, 2007. 22 с.

10. Тверская Н.В. Управление развитием здоровьесберегающей среды учащихся в образовательном процессе школы: дисс. ... канд. пед. наук: 13.00.01. М., 2005. 230 с.

11. Новый тлумачний словник української мови: в 3 т. / уклад. В. Яременко, О. Сліпушко. К.: АКОНІТ, 2006. Т. 3. 926 с.

12. Гаращенко Л.В. Організаційно-педагогічні умови реалізації здоров'язбережувальних методик виховання в роботі з дітьми дошкільного віку. URL: http://lib.mdpu.org.ua/nvsp/articles/2010/16_05.pdf.